У ті часи про Каплонський завод ходила добра слава. Чистокровні англійські огирі графів Карої були принадою і для панів — любителів коней, і для селян — конокрадів. І перші й другі навідувалися туди з далеких країв.

Саме тоді на Верхньотисянській рівнині верховодив Дюрка Шош. Траплялося так, що про цього селянина-бетяра[1] роками чутки не було. Усі знали тільки те, що він має в Кішарі півнаділу і працює на своєму господарстві. Та подеколи за місяць бетяр наганяв на три комітати[2] такого страху, що люди роками згадували про нього.

Якось Дюрці Шошу заманулося роздобути графського коня.

Перша спроба не вдалася, однак йому пощастило заарканити чудове однорічне лоша, або, як кажуть у Кішарі, стригунця.

Шош повертався додому задоволений. Від графських земель до невеличкого села на березі Тиси — далеко. Ще й зараз, коли хтось з тамтешніх людей зробить таку мандрівку, то згадує її до самої смерті. Та для Дюрки Шоша це була дрібничка.

Уже розвиднілося, коли раптом на зарошеному полі бетяр помітив двох пандурів[3] з червоними петлицями. Вершники гнали йому назустріч.

Пандури відразу здогадалися, що клишонога сухоребра селянська шкапина не могла ожеребити таке лоша, і погналися за Шошем. А той притьмом завернув у недалеке болото.

Шош довго місив грязюку — брьохав-пробирався через очерет, рогіз, ситник, через зарості водяного горіха... Пандури почали наздоганяти селянина, бо тому стало жаль лошати. Адже воно ще слабе. Коли б не довелось пошкодувати, що таку велику путь зробили за одним махом.

Ні, він не дасть загинути худобині! Шош вихопився на лужок, притримав коня, спішився і став чекати. Хай буде, що буде!

Тільки-но обтер травою задихане лоша, як пригнали два пандури з рушницями напоготові.

— Доброго здоров'я! — Шош по-дружньому привітав пандурів, що вибралися з болота.

— Здорові будьте! — відповіли пандури. Вони збагнули, що тут боятися нічого, бо бетяр не полізе битися.

— Як ви забрели сюди? — спитав бетяр.

— Ганяємося за лошаком! — ущипливо кинув пандур, що був вищий на зріст!,

— За цим?.. За цим варто. Доброї породи!

— Звідки, він?

— Цей? Не з поганого місця. З табуна графа Карої,— спокійно відповів бетяр.

— Я ж казав тобі,— повернувся до товариша нижчий пандур.— На Кочордському кінному заводі таких нема. Я ще здалеку помітив.

Високий пандур повісив рушницю на плече, дістав гаман та люльку. Поки набивав її тютюном, нишком оглядав лоша.

— На Кочордському? — перепитав бетяр.— Теж нічогенький табун, але оце лоша не звідти. Подивіться-но самі!

Високий пандур, що не дуже знався на конях, мовчав. А другий сплигнув з коня і обдивлявся струнких стригунця, ще й заставляв його ходити.

— Рослий! Матиме до шістнадцяти п'ядей,— сказав нижчий пандур.

— Ще б пак,— самовдоволено погодився бетяр— "власник" лошати.

— За рік, напевно, і три сотні за нього дадуть,— міркував пандур.

— Дадуть і тисячу,— недбало процідив "власник".

Усі примовкли, бо милувалися лошам.

Низенькому пандурові, що зліз із коня і никав коло лошати, враз навернулося щось на думку.

— А звідки ви так добре знаєтеся на конях?

Бетяр криво посміхнувся.

— Доводилося в житті бачити чимало коней.

— Хоч би що, а скажу, хто ви такий.

— Невже ж?

— Скажу... Побий мене сила божа, коли ви не Дюрка Шош.

Уславлений бетяр стиха всміхнувся.

— Будете заперечувати?

— Я? А чого ж. Навіщо заперечувати?

Пандури мовчки витріщилися на селянина. Не вірилося, що стоять віч-на-віч з уславленим бетярем, якого ще жодний пандур не бачив зблизька. Пандури блиснули очима, наче голодні вовки. Адже за голову бетяра оголошена винагорода — чималенько грошенят! Ех, коли б удалося допровадити його до Дярмата!

Та низенький пандур швидко охолов. Приклав до капелюха пальці й сказав:

— Я — чоловік Ержі.

Бетяр насупив брови й так придивлявся до пандура. Ержі була дочка його старшої сестри.

— Це ти, небоже?.. Ну й кепську ж ти вибрав собі службу.

— Та що маю робити? — враз почервонів пандур і поквапливо звернув розмову на інше.— Моя Ержі дуже часто згадує вас.

— А моя сестра Марі ще живе?

— Померла цієї весни на сухоти. Уже минулої осені заходилась кашлем. Часто говорила: коли б ще бог поміг хоч раз потрапити до рідного краю і побачити братика, бо, мовляв, крім братика, нікого на світі в неї немає. Добре, що померла, бідолашна. Смерті я їй ніколи не бажав, але ж їй самій уже знемилів світ.

— Діти у вас є?

— Два хлопчики й дівчинка.

Бетяр кивав головою.

— Що ж, тоді служба в тебе не така вже й кепська,— сказав, повертаючись до своєї першої думки.

— Ліпша, аніж свиней пасти,— погодився пандур і втягнув у себе повітря так, ніби зітхнув.— Остогидло було мені те злиденне життя. Така вже в мене вдача. Коли одружився і почув, що ви, дядьку Дюрі, рідня Ержі, то впало мені в голову: "Піду і я в бетяри!" Та де ж вас було шукати? Хай йому біс, думаю! Ось так я й став пандуром.

— А ти не шкодуй,— задумливо мовив сивовусий бетяр і спохмурнів. — Так воно все ж таки певніше.

Високий пандур, що сидів верхи на коні, задумався. Що йому робити? Виходить, його товариш і цей бетяр — родичі. Не затівати ж йому з ними бійку. Та й самому ж не подужати двох... Хай йому чорт! Однаково з придбаних таким побитом грошей користі не буде. По-перше, йому і половини тих грошей не дадуть... Невже ж для свого начальника старатися? А другу половину грошей теж доведеться пропити. То хіба варто заради шинкаря вводити себе в неславу?.. І він моргнув товаришеві, мовляв, час уже далі рушати.

Низенький пандур скочив у сідло.

— Уже їдете? — спитав бетяр.

— Доводиться,— ніби виправдовуючись, одказав свояк.— До полудня маємо бути в Дярмату.

— Тоді поспішайте.

— Бувайте здорові, дядьку Дюрі!

Попрощалися за руки.

— Бувай здоров, небоже... Гей! Чуєш, однеси своїй дочечці оце.

Він сягнув рукою за пазуху і витяг звідти щось загорнуте в червону хусточку. Це було строкате, червоно-зелено-біле бляшане брязкальце. За тих часів то була річ надзвичайна.

Пандур узяв брязкальце так обережно, ніби збирався погратись мильною булькою. Забрязкотів іграшкою й радо засміявся.

— Ой, моя крихітка з радощів у долоньки заплеще. Де ви його взяли?

— Я ніс його своїй хрещениці. Та дарма, бери ти. Я хрещениці зроблю брязкальце з волоських горіхів.

— Спасибі вам, дорогий дядьку! Як почує Ержі, що я зустрівся з вами, застрибає з радощів.

— Доброго здоров'я!

Пандур ще раз оглянувся.

— Нехай вам щастить з лошам! Таке гарне — не надивитися!

Другий пандур уже перебирався через болото, але й він повернувся і, наче добрий знайомий, приязно гукнув:

— Ставне лоша! Нічого й казати!

Бетяр задоволено всміхався. Поплескав лоша по шиї і сказав упевнено, по-каширському:

— Еге, добрий стригунець!

[1] Бетяр — так називали в старій Угорщині розбійників, а також селян-бідняків, що втекли від гніту поміщиків і робили наскоки на багаті садиби.